

ДОСВІД ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ІЗРАЇЛЮ

У статті розглядається досвід гендерної політики в армії Ізраїлю, висвітлюються проблеми, пов'язані з інтеграцією жінок у бойові підрозділи.

В статье рассматривается опыт гендерной политики в армии Израиля, раскрываются проблемы, связанные с интеграцией женщин в боевые подразделения.

In the article experience of gender policy is examined in the army of Israel, problems, related to integration of women in battle subsections, light up.

Ізраїльські збройні сили вважаються однією з кращих армій світу. У самому Ізраїлі її зазвичай іменують скорочено ЦАХАЛ – Армія оборони Ізраїлю. У цій назві точно відображена суть армії, призначеної лише для воєнних дій із захисту єврейської держави та єврейського народу [1]. Ізраїльське суспільство багато років перебуває у стані перманентного воєнного конфлікту, і проблема “гендер і милітаризм” є для нього особливо актуальною.

Участь єврейських жінок в обороні Ізраїлю має давню традицію, коріння якої йде від біблейської героїні Дебори, яка зі зброєю в руках захищала свою країну від іноземних загарбників. Ця традиція відродилась в сучасному Ізраїлі. Жінки відігравали помітну роль у підпільних бойових організаціях (Хагана, Лехі, Ефель), що боролись за незалежність держави. У роки Другої світової війни загони єврейської самооборони співробітничали з британськими збройними силами. Тисячі жінок добровільно вступили в британську армію. Були вони й серед диверсантів-парашутистів, яких Великобританія закинула в окуповану Європу, багато з них героїчно воювали і загинули у боях з нацистами [6].

Коли ООН визнала права Ізраїлю на існування, а мусульманський світ почав джихад під лозунгом “скинути євреїв в море”, загальна мобілізація виявилась єдиною можливістю вистояти. Для молоді держави цінним був кожен боєць. Декларація незалежності Ізраїлю проголосила гендерну рівність одним із пріоритетів держави. Перший прем'єр-міністр Давид Бен-Гуріон тоді заявив: “Військова служба – найвищий символ виконання громадянського обов'язку, і поки жінки й чоловіки нерівні у виконанні цього почесного обов'язку, не можна говорити про повну рівноправність” [11].

Після перемоги у Війні за незалежність (1948 – 1949 рр.) необхідність відправляти жінок на передову зникла. Але їх призов до

армії відмінати не стали – ЦАХАЛу, як і раніше, не вистачало людей. Закон про військову службу 1949 р. визначав як для чоловіків, так і для жінок служити в армії або на іншій службі на благо батьківщини. Відтоді жінкам заборонялось входити до складу бойових підрозділів. Але жінки-інструктори широко були представлені у танкових, снайперських, саперних школах, де вони безпосередньо займались підготовкою спеціалістів для бойових частин [5].

Саме з 1949 р. ізраїльські жінки почали відстоювати своє право служити в армії нарівні з чоловіками, тоді їх підтримали численні жіночі організації Ізраїлю. Коли у 1994 р. до командування ВПС звернулася Еліс Міллер з проханням допустити її до іспитів в Академію Військово-повітряних сил, відкрито заявивши про своє право стати льотчиком-винищувачем ізраїльських ВПС, вона отримала відмову. Командування мотивувало це тим, що усі потенційні кандидати в льотчики ВПС зобов'язані підписати контракт на багатолітню кадрову службу, а заміжжя і поява дітей не дозволять жінці повноцінно виконувати договірні зобов'язання.

У листопаді 1995 р. Верховний Суд Ізраїлю задовольнив позив Е.Міллер і своїм рішенням вніс зміни до Закону про військову службу, дозволивши жінкам служити у бойових частинах, а також навчатись в офіцерських школах льотчиків і морських командирів. У 1997 р. Е.Міллер стала першою дівчиною-кадетом льотного курсу Академії Військово-повітряних сил, хоча згодом вона була відрахована з курсу, бо не витримувала льотних перевантажень [9]. Але шлях у бойову авіацію був відкритий іншим жінкам. Скоро кадетами Військово-повітряної академії стали відразу три дівчини, які успішно закінчили академію і стали штурманами винищувачів-бомбардувальників F-16. Одна з них, першою отримавши диплом штурмана, брала участь у бойових вильотах у 2000 р.,

метою яких було прикриття з повітря ізраїльських військ, що виходили з Лівану.

21 листопада 2001 р. вперше в ізраїльських ВПС диплом льотчика-винищувача отримала жінка – лейтенант Роні. Протягом двох років вона служила пілотом F-16, на її рахунку багато бойових вильотів. Пізніше Роні стала льотчиком-інструктором у Військово-повітряній академії, поєднуючи викладацьку діяльність з бойовими вильотами. За повідомленням газети *Maariv*, цей курс підготовки льотчиків-винищувачів завершила друга в історії ВПС Ізраїлю жінка – військовий льотчик, лейтенант Н. Ще дві жінки отримали посади в транспортній ескадрильї і ескадрильї вертольотів “Саар”.

На приймальній комісії для вступу на льотний курс Академії Військово-повітряних сил дівчата складають приблизно 5% від загальної кількості кандидатів. За останні 10 років, коли в льотних курсах почали брати участь жінки, тільки 17 із них успішно його закінчили, – це складає лише трохи більше 1%. Випускниці льотного курсу займають посади пілотів і штурманів бойових і транспортних літаків, пілотів бойових і транспортних вертольотів. Капітан Йіфат, офіцер ВПС ЦАХАЛу, пілот транспортного літака C-130 Hercules, стала першою в історії Ізраїлю жінкою, яка зайняла посаду заступника командира ескадрильї. Останнім часом вона обіймає посаду командира базового наземного курсу льотної школи ВПС. У Військово-повітряних силах зазначили, що згідно вказівці командуючого ВПС генерал-майора Еліезера Шкеді, усі посади у військовій авіації повинні бути відкритими перед жінками [9].

Щодо інтеграції жінок у Військово-морський флот, то сьогодні вони мають можливість навчатись у військово-морській академії. Жінки проходять службу і в елітних підрозділах: так, у спецпідрозділі ізраїльських плавців-підводників з'явилися дві жінки, які закінчили курс водолазів. Згідно вимог ЦАХАЛу стосовно бійців, які пройшли спеціальне навчання, жінки продовжать строк своєї служби на рік на контрактних умовах. Досі у підрозділі підводників ВМС, які виконують занурення на глибину до 90 метрів, служили тільки чоловіки.

Після того, як дівчата пройшли відбір у підрозділі із забезпечення безпеки портів і закінчили курс молодого бійця, вони почали навчання на професійному курсі, необхідному для служби у спецпідрозділі. Курс включав навчання професії водолаза, а також навичок патрулювання і боротьби з тероризмом. Після

завершення підготовки і проходження іспитів, дівчатам довелося боротися за місце на курсі спецпідрозділу плавців-підводників, на який зараховують лише кілька осіб на рік. У ВМФ Ізраїлю підкреслюють, що дівчата були прийняті на курс не тому, що армія зробила черговий крок назустріч емансипації. Вони не отримали ніяких поблажок, і зайняли місця на курсі виключно завдяки своїм талантам і можливостям, – відмічають в ЦАХАЛі [4].

Важливою подією, що відображає зміни ставлення до жінок в армії, був розпуск Жіночого корпусу у 2001 р. і заснування Управління радника у справах жінок-військовослужбовців при Генеральному штабі. Тоді його очолила генерал-майор Сюзі Йогів. На її думку, “жінки можуть займати будь-яку посаду і виконувати будь-яку роботу в лавах ЦАХАЛу. ...У них є більше можливостей для кар'єрного росту, а відповідно, і більш висока мотивація проходження служби у бойових частинах. Армія оборони Ізраїлю повинна брати на службу професіоналів, відбір яких буде проводитись виходячи з кваліфікації, а не за статевими ознаками. Жінкам підвладні будь-яка робота і посада, навіть у піхотних частинах, тому для них будуть відкриті усі бойові підрозділи” [6]. До речі, вперше в історії Ізраїлю жінка, підполковник Шош Кахлон, була призначена командиром мотопіхотного батальйону.

З 2000 року, після того, як Кнесет прийняв закон, що дозволяв жінкам-військовослужбовцям службу в лавах бойових підрозділів, ЦАХАЛ розпочав впровадження експериментальної програми по створенню окремих бойових рот з переважаючим жіночим складом. У 2004 році, щоб надати жінкам можливість масово служити у бойовому підрозділі і відпрацювати можливо пов'язані з такою службою проблеми, був створений батальйон “Каракаль” (33-й батальйон) – окремий піхотний підрозділ сухопутних військ ЦАХАЛу. Підрозділ визначається як батальйон легкої піхоти і несе патрульну службу. Його основними задачами є охорона південних кордонів Ізраїлю, патрулювання доріг півдня країни для запобігання проникненню терористів до центральних (густонаселених) районів.

Назва “Каракаль” була присвоєна на честь виду хижаків – мешканців Аравійської пустелі, самці і самки яких зовнішньо не відрізняються один від одного. У батальйоні служать жінки й чоловіки, без розрізнення посад і обов'язків з огляду на статю на будь-якому рівні, при цьому чоловіки складають

30% військовослужбовців. Призовники потрапляють до батальйону після піврічної підготовки, яка включає звичайний курс молодого бійця [2].

Результатом прийнятої у 2000 р. поправки до закону про службу безпеки, яка передбачала принцип рівності стосовно жінок, які займають посади в армії, стала їх участь у бойових діях у Лівані в липні-серпні 2006 р. Вперше після Війни за незалежність у ході бойових дій жінки боролись в лавах бойових підрозділів, виконуючи свій воїнський обов'язок нарівні з чоловіками. Ізраїльські феміністки, що вели багатолітню боротьбу за досягнення повної рівноправності у такому споконвічно чоловічому виді діяльності, яким є війна, заявляли про переконливу перемогу. Разом з тим, участь жінок у бойових діях в Лівані стала темою широкої громадської дискусії в Ізраїлі щодо необхідності присутності взагалі жінок в армії [9].

Після закінчення другої ліванської війни (2006 р.) необхідно було скоротити бюджет армії, і було прийняте рішення розпустити Управління радника у справах жінок-військовослужбовців при Генеральному штабі. Тільки завдяки тиску з боку жіночих організацій це рішення не було виконано [5].

У вересні 2007 р. спеціальна комісія ЦАХАЛу, яка перевіряла службу жінок в армії, надала ряд рекомендацій командуванню, серед яких: 1) відкрити жінкам доступ до служби у всіх підрозділах Армії оборони Ізраїлю на всіх посадах. “В армії більше не повинно бути підрозділів, в яких жінки не служать лише тому, що вони жінки”, – йшлося у доповіді комісії, переданій на розгляд генштабу. У той же час, рекомендувалось залишити за міністром оборони право закрити окремі підрозділи для жінок, підкресливши при цьому, що “вірогідність загибелі або потрапляння у полон не повинна грати ролі у прийнятті даного рішення”; 2) змінити систему призову і розподілу таким чином, щоб призначення певного солдата на певну посаду залежало б тільки від його якостей, а не від статевої приналежності; 3) зрівняти строк служби для чоловіків і жінок [9].

В свою чергу командування ЦАХАЛу, за даними газети The Jerusalem Post з посиланням на високопоставленого армійського чиновника-жінку, виступило з пропозицією внести на розгляд Кнесету новий закон, який би дозволив скоротити пільги і залучити до військової служби більше жінок. Було зазначено, що 42% ізраїльтянок призовного віку щорічно звільняються від служби в

ЦАХАЛі через релігійні заборони, а також через те, що вони, за їхніми ж словами, не можуть постійно знаходитись виключно в чоловічому оточенні. “Ми вимагаємо змінити законодавство і покласти край подібній практиці”, – заявило джерело видання. Новий закон повинен був передусім ускладнити отримання звільнення від служби в армії на релігійних засадах. Крім того, військові пропонували збільшити строк служби для жінок-солдаток з 2 до 3 років, прирівнявши їх у цьому показнику до чоловіків [10].

За даними журналу міністерства оборони Ізраїлю “Бамахане”, сьогодні жінки складають 35% особового складу і 26% офіцерського складу ЦАХАЛу. Серед офіцерів у званні лейтенанта вони складають 44%, у званні капітана – 30%, у званні підполковника відсоток жінок знижується до 12. Але є тенденція до збільшення цього числа [6, 8].

За словами бригадного генерала Іегудіт Грісаро – радника начальника Генштабу у справах жінок, зараз жінки поряд з чоловіками можуть займати 90% посад у ЦАХАЛі. Станом на 2009 рік, відсоткова кількість військовослужбовців-жінок складала: бронетанкові війська – 20%; артилерійські війська – 20%; рятувальна служба – 25%; батальйон легкої піхоти “Каракаль” – 70%; окремі ескадрильї військово-повітряних сил – 25–30%; батальйон польової розвідки “Нешер” – 23%; підрозділ ВМФ “Снапір” (охорона акваторії морських портів) – 24%; спецназ Генштабу Ізраїлю – 40%; підрозділ прикордонної поліції МАГАВ – 10%; частини бойової підтримки і технічних служб – 13,7% (у 1998 р. – 5,1%) [8].

Службу у бойових частинах обирають 2,5% жінок (від їх загального призову до ЦАХАЛу) [3]. Згідно офіційних даних, у 2008 р. жінки складали 3% загального складу бойових частин ЦАХАЛу. За останні два роки їх кількість почала збільшуватись. Це стало наслідком рішення командування відкрити для жінок цілий ряд елітних курсів, досі доступних тільки для чоловіків. Серед інших були відкриті для жінок і офіцерські курси “Гелен”, призначені для підготовки офіцерів елітних підрозділів. На офіцерських курсах для штабних офіцерів технічної і бойової підтримки жінки складають більше 50% курсантів. На офіцерських курсах для офіцерів бойових частин – 2,5%.

У листопаді 2009 р. завершився перший курс снайперів, в якому брали участь жінки. Із 16 випускників 13 були жінки, що становить понад 80%. Всі вони проходять службу в батальйоні “Каракаль”, створивши основу

Соціально-правові питання

снайперського взводу. Подібні взводи керівництво ЦАХАЛу має намір створити у всіх піхотних батальйонах.

Разом із тим, у лютому 2010 р. у ЗМІ з'явилась інформація про створення спеціальної комісії, яка буде переглядати питання про доцільність призову жінок на військову службу. Відповідне рішення про створення комісії було прийняте главою армійського відділу кадрів генералом Е. Штерном за рекомендацією бригадного генерала Іегуді Грісаро. У складі комісії: колишній депутат Кнесету професор Н.Хазан, командувачі бригад, воєнні лікарі й інші особи. Приводом для створення такої комісії стали численні проблеми, якими супроводжується армійська служба жінок. “Необхідність перегляду попереднього підходу виникла після того, як допуск жінок до традиційно чоловічих армійських посад був визнаний помилкою”, – писала ізраїльська газета Маарів [7].

Очікується, що рішення комісії кардинально змінить існуючий стан. Комісія повинна вирішити, наскільки бажаною є для

армії інтеграція жінок у різні роди військ і чи зобов'язана армія взагалі приймати жінок на військову службу. Комісія також обговорить, наскільки фізіологічні і соціальні обмеження ускладнюють службу дівчат, і чи необхідно обмежити допуск жінок до служби у деякі частини. Як відзначив високопоставлений робітник кадрового відділу армії, “ми пройшли немалий шлях. 1500 дівчат у бойових частинах – це більше, ніж нічого, і не треба зневажати цим. У дівчат в бойових частинах є досягнення, і немалі, але питання інтеграції жінок в армії повинне бути вивчене ґрунтовно” [7].

Підводячи підсумки, зазначимо наступне. Пройшовши складний шлях до інтеграції жінок в армії, сьогодні керівництво ЦАХАЛу стикається з необхідністю вивчати питання можливого обмеження допуску жінок до служби. Доводиться зважати на ставлення ізраїльського населення до ролі жінки в суспільстві, на погляди релігійних організацій, які все частіше виступають із заявами про неможливість служби жінки в армії.

Література

1. Армия обороны Израиля // Энциклопедия “Еврейский мир” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jhistory.nfurman.com/teacher/06_161.htm.
2. Армия обороны Израиля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/51467>.
3. Армейская комиссия рекомендовала принимать девушек во все подразделения ЦАХАЛа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.newsru.co.il/israel/17sep2007/ravnopr308_print.html.
4. Женская доля в израильской армии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.somus.ru/news/detail.php?ID=1846>.
5. Женщины в Израиле: прошлое, настоящее и будущее Тамир Тал, Женская сеть Израиля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://community.livejournal.com/feminism_ua/297366.html.
6. Женщины в израильской армии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jewniverse.ru/biher/AShulman/12.htm>.
7. Израиль может отказаться от призыва девушек на военную службу // Jewish News. – 2010. – 16 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jn.com.ua/Israel/armiya_0607.html.
8. Праздничный отчет ЦАХАЛа: “Для женщин открыто 90% военных должностей” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newsru.co.il/israel/08mar2009/nashim503.html>.
9. Шулман А. Женщины в Израильской Армии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shaon.livejournal.com/82223.html>.
10. ЦАХАЛ заставит служить религиозных израильтянок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jewish.ru/news/israel/2007/03/news994246744.php>.
11. Юзык Ю. Оазис феминизма или про женщин из израильской армии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mylife.by/rabota-i-tyi/oazis-feminizma-ili-pro-zhenschin-iz-izraelskoy-armii.html>.